

Mwendo de zwoeger

een heldendicht van de Banyanga

DE PASSAGE VAN MWENDO'S TROMMELVAART

N aflevering 4 van Zuiderkruis 1956 (1) brachten wij een bondige inleiding tot het wezen van de Kongo-epiek en gaven wij enkele uittreksels ten beste uit het stilistisch en cultureel zeer belangrijk Mwéndo-heldendicht van de Banyanga (2).

Wij vertalen hier nu een ander brokstuk uit het begin van dit epos, namelijk de trommelvaart van de held.

De geboorte van de held betekende een doem voor hemzelf en voor zijn vader Shemwéndo, de hoofdmans van het fiktieve land Tubondo. Die geboorte moest dus vermeden worden, doch de listigheid van Mwéndo's moeder en de liefde voor haar kind waren groter en sterker dan de bedreigingen van de vader. Meer nog, het kind beschikte over bovennatuurlijke gaven welke onder andere konden inwerken op de loop der omstandigheden. Zo besliste de held zelf over het tijdstip van zijn geboorte en over de wijze waarop hij als uitzonderlijk mens moest geboren worden; zo weerstond hij als onmondig kind aan de eerste aanvallen van zijn vader die hem beurtelings met een speer wilde doden en hem vervolgens, toen dit procedee niet lukte, levend liet begraven. Doch in de avond was Mwéndo uit het graf verzezen met een fel licht « als van een vuur dat verbrandde wie er naar keken ». Ten einde raad, besloot de vader een trommel te laten vervaardigen en het kind daarin op te sluiten om het aldus in een draaikolk te werpen. Twee knappe zwemmers hadden het kind stevig gebonden in een goed-dichtgemaakte trommel midden in de draaikolken gebracht, tot grote vreugde van de vader die dacht dat nu alles voorbij was. Maar de gevolgen van deze handeling waren verre van voorzienbaar :

1. Mwéndo's grootheid.

« De dag dat Mwéndo werd weggeworpen, verenigden zich hemel en aarde omwille van de vele regen die voorbijtrok. Zeven dagen viel hij neer : de hagel ging niet weg van de aarde. Deze regen ook bracht veel honger in het dorp Tubondo.

(1) D. BIEBUYCK, Mwéndo De Zwoeger; een heldendicht van de Banyanga. Zuiderkruis, 4, 77-90, 1956.

(2) De Banyanga bewonen het regenwoud van het Walikale-Gewest in de Kivu-Provincie. Schrijver maakte gedurende drie jaar een integrale culturele analyse van deze volksgroep.

Nadat zij Mwéndo weggeworpen hadden, keerden zij naar Tubondo terug (3). Na in het dorp te zijn aangekomen waarschuwde Shemwéndo zijn vrouw Nyamwéndo, zeggend: dat zij geen tranen storte omwille van het getreur om haar zoon; zo zij weent, zal hij haar laten volgen daar waar haar zoon weggeworpen werd (4). Diezelfde dag ook werd Mwéndo's moeder de misprezene vrouw. Daar zij niet wenen kon, hijgde Mwéndo's moeder steeds maar, zo maar zonder één druppeltje geweent.

Waar Mwéndo verblijf hield in de draaikolk, waarin hij geworpen was, toen hij nu onderaan het water op de zandige bodem gekomen was huilde hij als een dier binnenin de trommel. Hij leunde zijn hoofd tegen de trommelwand, luisterde en sprak: « Ik ga onder in het water en heb geen afscheid genomen van mijn vader en van al de mijnen, zij die mij weg hebben geworpen. Dat zij de klank van mijn stem horen! Welnu, ben ik dan Mwéndo niet? »

Waar de trommel in het water op het zand gelegen had, steeg hij vanzelf naarboven in het water op. Toen hij dan aan de oppervlakte en in 't midden van de kolk was, bleef hij daar zonder af te drijven met het water, zonder op te stijgen met de rivier.

Waar de mensen in het dorp, in Tubondo, verblijf hielden, vertrok er een groep jonge vrouwen. Zij gingen water scheppen in de rivier, bij de waterplaats. Toen zij bij de rivier aangeland waren, richtten zij de blikken naar het midden van de kolk: zij zagen er de trommel vanzelf ronddraaiend op het water. Verstomd vroegen zij aan elkaar: 'Kinderen van ons geslacht, wij zien een wonderbaar gebeuren: de trommel die met Mwéndo weggeslingerd werd, dié is het!'

Waar hij verblijf hield in de trommel, mijmerde Mwéndo: « Welnu, indien ik nalaat te zingen, wijl hier deze jonge meisjes nog zijn, bezig met water te putten in de rivier, dan zal ik niemand hebben om bericht te brengen naar het dorp, waar mijn vader is in Tubondo ».

Als dan de jonge meisjes halverwege het water waren gekomen om te putten en zij gedurende lange tijd de trommel hadden bekeken zonder er de ogen van af te wenden, lei Mwéndo waar hij verblijf hield in de trommel zich een afscheid in de mond. Hij zong:

'Ik ben groetende Shemwéndo.

Ik ben groetende Shemwéndo.

Ik zal sterven bij de Bakumu. (5)

Mijn klein vadertje werpt mij weg in de trommel.

Ik zal sterven, ik Mwéndo.

(3) Men zal bemerken dat het verhaal op de eigenlijke aktie terugkomt, na eerst de fysische en mistische gevolgen van de handeling te hebben beschreven.

(4) Het gebruik van de onrechtstreekse rede is zeer frekwent in deze epen; de vertaling wordt er soms zeer door bemoeilijkt.

(5) Hiermede bedoelt de held dat hij verre van huis zal sterven; dit is een bedroevend gevoel dat hem wrokkig maakt.

*De raadsheren vluchtten voor Shemwéndo.
 Ik zal sterven bij de Bakumu.
 De raadsheren vluchtten voor Shemwéndo.
 De raadsheren zullen dorre blaren worden.
 De raadsheren van Shemwéndo.
 De raadsheren van Shemwéndo.
 De raadsheren, zij zijn vergetelachtig geweest in het raadsbesluit. (6)
 Dat kleine vadertje Shemwéndo,
 Dat kleine vadertje wierp mij weg in een trommel.
 Ik zal niet sterven,
 Ik, het dingetje dat ontkomen zal,
 wil ontmoeten haar, Iyangura,
 wil volgen haar, Iyangura,
 Iyangura, zuster van mijn vader.*

Toen de jonge meisjes gezien hadden hoe Mwéndo zingend was in de trommel midden in de draaikolk, keerden zij naar het dorp terug al vluchtend. Hare kruiken hebben zij in de rivier achter gelaten, zo maar! Als dan de mannen, bij haar terugkeer naar het dorp, haar vluchtend zagen aankomen bij het einde van de dorpsplaats, grepen zij naar de speren. Zij dachten dat zij nagezet werden door een luipaard. Bij het zien van die speren, huilden de jonge meisjes haar vaderen toe, zeggend: «laat af!» wij komen u melding geven van de wijze waarop de trommel die gij in de kolken geworpen hebt gebleven is. Hij zingt in dezer voege:

*De raadsheren van Shemwéndo,
 De raadsheren van Shemwéndo zijn vergetelachtig geweest in het raadsbesluit.
 De raadsheren zullen dorre blaren worden'.*

Toen Shemwéndo dit gehoord had, sprak hij tot de jonge meisjes zeggend: dat zij leugentaal aan het vertellen waren; de trommel die wij sinds een dag in het water geworpen hebben verrijst nu terug? De jonge meisjes stemden hiermede in, zeggend: Mwéndo is daar nog steeds; wij hebben hem met eigen ogen gezien en hij is daar nog steeds.

Toen Shemwéndo dit gehoord had, verzamelde hij al de zijnen; het dorp bleef zonder levende ziel; allen dromden naar de rivier en namen speren en pijlen en vuur.

Waar Mwéndo achtergebleven was in de rivier, toen hij gezien had hoe de jonge meisjes also naar het dorp waren teruggesnel, hield hij ook voorlopig op met zingen, zeggend dat hij terug zal zingen als de mensen zijn aangekomen omdat deze jonge meisjes een wonderbaar gebeuren gezien hadden (7).

(6) Deze passus klinkt als een kritiek op de zwakheid van de raadsheren, die de wil uitvoerden van de hoofdmans dan wanneer zij het juist zijn die zich hiertegen kunnen verzetten.

(7) Hij is er dus van overtuigd dat de meisjes vlug het nieuws zullen gemeld hebben en dat daarop de mensen zullen toestromen om de zaak te kontroleren.

Nadat alle mensen van het dorp — kinderen, kleinen, ouderlingen en jonge mannen, vrouwen — bij de rivier gekomen waren om de trommel midden in de kolk te zien, schaarden zij zich samen in één groep en bekeken zij de trommel gedurende lange tijd. Toen Mwéndo ze samen in schare opgesteld bij de oever van de rivier gezien had, lei hij een afscheidslied in de mond en zong :

*Ik ben groetende vader Shemwéndo.
Ik zal sterven bij de Bakumu.
De raadsheren vluchtten voor Shemwéndo.
De raadsheren zullen dorre bladeren worden.
Ik, het kleine ding dat sterven zal
Ik, het kleine ding dat ontkomen zal
Ik volg haar, Iyangura.*

Nadat Mwéndo also gezongen had om zijn vader te groeten en allen van het geslacht van Shemwéndo, drong de trommel vanzelf in de kolk : het kringende water kolkte erboven rond.

Waar Shemwéndo met de zijnen verbleef op de oever, stonden zij zeer met verstomming geslagen. Zij schudden de hoofden, zeggend : welnu, dit hier is een lastige zaak ; zal dan geboren worden het kleine ding dat niet kon geboren worden ?

Zij hadden dit wonderlijk gebeuren gezien ; zij keerden terug naar het dorp, naar Tubondo.

2. Mwéndo's rusteloze speurtocht.

Waar Mwéndo in het water gedoken was, volgde hij de rivier stroomopwaarts naar haar oorsprong waar de kinkhunduri-krab woont. Na bij de kleine krab te zijn aangekomen, sliep hij er. Hij zei dat hij het spoor volgt van zijn vaderlijke tante, Iyangura, daar waar zij gegaan is ; dat hij bericht gekregen heeft van de adelaar. Dan begon hij zijn reis ; hij volgde zijn vaderlijke tante stroomafwaarts. Hij zong :

*Mungai-krab, ga mij uit de weg !
Ikukuhi-krab, ga mij uit de weg !
Gij zijt niet bestand tegen Mwéndo,
Mwéndo, het dingetje dat pas-geboren reeds gaan kon.
Ik ben op speurtocht naar haar, Iyangura.
Kabusa-visje, ga mij eveneens uit de weg !
Gij zijt niet opgewassen tegen Mwéndo,
Mwéndo, het dingetje dat pas-geboren reeds gaan kon.
Canta-vis, ga mij uit de weg !
Canta, zijt niet bestand tegen Mwéndo.
Ik volg Iyangura, mijn vaderlijke tante.
Kituru-visje, ga mij uit de weg !*

Gij ziet dat ik Iyangura, mijn vaderlijke tante, nazit.

Ik vermeldde : (8)

Mushenge-visje ga mij eveneens uit de weg !

Gij kunt niet weerstaan aan Mwéndo.

Zie, ik zet Iyangura, mijn vaderlijke tante, na,

Iyangura, zuster van vader Shemwéndo.

Nyaruwi-vis, ga mij uit de weg !

Voor mij Mwéndo, het dingetje dat pas-geboren reeds gaan kon.

Ik vervolg Iyangura, mijn vaderlijke tante,

De zuster van vader Shemwéndo.

Zie, gij weegt niet op tegen Mwéndo,

Mwéndo het dingetje dat pas-geboren reeds gaan kon.

Het dingetje dat hem tot de kamp zal aanhitsen,

Het zal sterven op de weg. (9)

Mwéndo handelde als volgt : kwam hij op een plaats aan waar zich een waterdier bevond, dan zegt hij dat het zich wegschere voor hem, dat het niet in staat is aan hem te weerstaan, dat hij naar zijn vaderlijke tante, Iyangura, gaat.

Nadat Mwéndo bij Cayo-vis was aangekomen, sliep hij er.

In de morgen ontwaakte hij voor de reis, zong hij :

Ntsuka-vis, ga mij eveneens uit de weg !

Gij ziet dat ik Iyangura nazet,

Gij zijt het ziende.

Niet opgewassen zijt gij tegen Mwéndo,

Mwéndo het dingetje dat pas-geboren reeds ging.

Mushomwa-vis, ga eveneens uit de weg voor mij !

Gij ziet dat ik op het spoor ben van Iyangura, mijn vaderszuster.

Gij zijt het ziende ; gij kunt niet weerstaan aan Mwéndo,

aan Mwéndo, het dingetje dat pas-geboren reeds ging.

Musoka-waterslang, kleine broer van de Mukiti-slang,

Die ging verblijf houden stroomopwaarts van Mukiti,

Musoka, maak ook de weg vrij voor mij !

Gij zijt niet opgewassen tegen Mwéndo,

Mwéndo, het dingetje dat pas-geboren reeds ging.

Toen Musoka gezien had dat Mwéndo op weg is naar waar hij zich bevindt, zond hij een bode naar Mukiti om te zeggen dat er hier bij hem iemand is die naar Iyangura zoekt (10). De bode snelde ijlings naar de plaats waar Mukiti is ; hij kwam er aan ; bracht het bericht zeggend : « Er is iemand daar,

(8) Men bemerkt dat in het verhaal de bard zich zodanig met de held vereenzelvigd dat hij af en toe in de eerste persoon gaat spreken of zingen alsof hijzelf de held ware.

(9) In Lega- en Nyanga-epen zijn de helden zeer nauw verbonden met het water : zeer vaak bewegen zij zich in en rond het water, waaraan ze ook soms een deel van hun kracht schijnen te putten. Noteren wij in dit verband de Griekse heldendichten, die analoge temata verwerken, en sagen als die van de doop van Achilleus in de Stux.

(10) Het is normaal dat Mwéndo thans op enige tegenstand stuit want met het domein van de waterslangen bereikt hij tevens de sfeer van de geesten, Musoka en Mukiti immers zijn twee voorname geesten uit het pantheon van de Banyanga.

die Iyangura nazit ». Mukiti gaf de bode ten antwoord : « Zeg aan Musoka dat deze mens niet voorbijsteke daar waar hij zich bevindt. Waarom dan heeft hij hem daar laten plaats nemen ? »

De bode kwam terug bij Musoka. Hij berichtte gelijk hij door Mukiti was toegesproken geworden. Musoka ging maar voort met Mwéndo de doortocht te verbieden, zonder te weten dat het een kind is van de vrouw van Mukiti (11). Musoka gaf Mwéndo ten antwoord dat Mukiti zich tegen de doortocht verzet : « Enkel uw mannendeugd zal u hier doen voorbijkomen. Ik, Musoka, sluit hier de weg af. Gij zult geen weg vinden waar gij gaan zult ». Mwéndo diende hem met zwakke stem van antwoord : « Ik Mwéndo, men weigert mij de weg niet. Waar gij een afsluiting maakt zal ik die afbreken ». Na die woorden, balde Mwéndo zich samen. Hij liet het water boven hem, drong in het zand, kwam weer buiten in het gebied tussen Musoka en Mukiti. Nadat Mwéndo dan Musoka voorbijgestoken had, heeft hij de haag van Musoka vernield. Hij bepochte zich, zeggend : « Ik ben het, Mwéndo, het dingetje dat pas-geboren reeds gaat. Op de proef stelt men mij niet ». Toen Musoka hem aan de andere zijde gezien had, nam hij zich bij de mond (12) zeggend : « Deze wonderbaar krachtige, waarheen is hij nu gegaan ? Ware hij omhoog gegaan, dan zou ik zijn schaduw gezien hebben. Ware hij naar beneden gegaan, dan zou ik zijn stap gehoord hebben ».

Musoka was zeer bevreesd, zeggend : « Voorwaar ik zal door Mukiti bekeven worden omdat ik iemand doorliet ».

Nadat Mwéndo dan Musoka voorbijgestoken was, begon hij zich op weg te begeven naar Mukiti. Hij zong :

*Bij Mukiti, bij de kolken.
Mukiti, scheer u weg voor mij !
Gij ziet, ik zet Iyangura na,
Iyangura de zuster van Shemwéndo.
Mukiti gij kunt niet weerstaan aan Mwéndo,
Mwéndo, het dingetje dat pas-geboren reeds ging.*

Toen Mukiti waar hij verbleef dit hoorde, bewoog hij zich zeggend : « Wie vermeldt mijn vrouw ? » Hij deed het water bewegen, onderaan en bovenaan : de hele kolk was in woeling.

Waar Mwéndo verbleef, sprak hij : « Welnu, vandaag zullen wij elkan-der kennen, ik en Mukiti. Ik, ik vrees geen reus zonder met hem handgemeen te zijn geweest. Welnu de echtgenoot van mijn vaderlijke tante vergist zich. Aan mij Mwéndo wordt verboden de weg tot mijn vaderlijke tante ? »

Mwéndo balde zich samen ; hij kwam tevoorschijn op de plaats waar Mukiti zich samen kronkelt. Toen Mukiti hem gezien had, sprak hij : « Hoe

(11) Iyangura, de vaderlijke tante van Mwéndo was gehuwd met Mukiti. Bij de Banyanga is een vaderlijke tante voor Ego evenveel als een vrouwelijke vader ; haar broerskind is dus zoveel als haar eigen kind.

(12) Dit ten teken van verwondering en verbijstering.

zo dan, wie is deze mens? Hij loopt de maat te buiten ». Hij vroeg : « Wie zijt gij ? ». Mwéndo maakte zich bekend : « Ik ben Mwéndo, het dingetje dat pas-geboren reeds ging, het kind van Iyangura ». Mukiti sprak tot Mwéndo : « Wat scheelt er ? ». Mwéndo antwoordde hem : dat hij zijn vaderlijke tante zoekt. Toen Mukiti dit vernomen had, zei hij tot Mwéndo : « Gij vergist u ; hier komt nooit enig mens voorbij. Stap niet over deze omgevallen bomen en dorre bladeren ! Ga gij nu slapen en u bezinnen. Zult gij dan de enige zijn om in mijn rijk voorbij te komen ? »

3. Mwéndo's ontmoeting met zijn vaderlijke tante.

Terwijl Mukiti en Mwéndo zo bezig waren met elkander van woord te dienen, verlieten jonge meisjes de plaats waar Iyangura verblijft. Zij gingen water putten. Toen de jonge meisjes Mwéndo gezien hadden, hoe hij zich aanmeldt, hoe hij spreekt van Iyangura als van een vaderlijke tante, vluchtten zij ijlings bij Iyangura en zeiden : « Bij uw echtgenoot Mukiti, daar is er een mannetje dat tot Mukiti zegt hem gerust te laten, dat het Mwéndo is, dat het op weg is en zijn vaderlijke tante, Iyangura, zoekt ».

Als dan Iyangura deze tijding vernomen had, sprak ze : « Ziezo, dit is mijn kind. Laat mij eerst daarheen gaan waar hij zich bevindt ! » Iyangura steeg de heuvel op ; zij kwam bij de waterplaats ; zij keek naar de rivier zeggend : « Ik wil eerst die man zien die mij met mijn naam Iyangura vermeldt ».

Waar Mwéndo verbleef, toen hij zijn vaderlijke tante gezien had die hem komt bekijken, zong hij :

*Ik ben stervend, ik Mwéndo.
Ik zal sterven, ik Mwéndo.
Mijn vaderlijke tante Iyangura,
Mukiti heeft mij de weg ontzeid.
Ik zet mijn vaderlijke tante Iyangura na,
Ik zet Iyangura na, zuster van Shemwéndo.
Mukiti scheer u uit de weg voor mij !
Ik zet Iyangura na, zuster van Shemwéndo.
Mukiti, vader, ga mij uit de weg (13),
Gij zijt niet opgewassen tegen Mwéndo.
Katitiiri en Mphumba en Rintea en Sheburenda,
Vader, ik zal sterven, ik Mwéndo.*

De vaderlijke tante Iyangura schreeuwde, de vaderlijke tante van in het lichaam (14). Zij sprak : « Zo in deze trommel zich de neef van de Spinnen bevindt, dat hij hier ook dat ik hem dicht voor mij zie ». Als dan de vader-

(13) Mukiti is de echtgenoot van Mwéndo's vaderlijke tante en aldus kan hij door Mwéndo « vader » genoemd worden.

(14) Hiermede wordt bedoeld dat Iyangura de bloedeigen zuster is van Mwéndo's vader; zij is aldus vaderlijke tante in de ware zin van het woord, tegenover de vele geklassificeerde tantes die men in de verwantschapsstructuren aantreft.

lijke tante Spin had gezegd, weigerde de trommel dichtbij te komen bij Iyangura. Mwéndo was bedroefd in de trommel bij de gedachte dat zijn vaderlijke tante nu het doel mist. Zijn vaderlijke tante sprak weer: « Als gij zijt de zusterlijke neef van wie het geheim afluistert, kom dan hier, kom dicht bij mij ». Als de vaderlijke tante het woord « afluisteraar van geheimen » had vermeld, weigerde de trommel dicht bij haar te komen. Opnieuw sprak de vaderlijke tante: « Als gij dan zijt de zusterlijke neef van de Vleermuizen, kom hier voor mij ».

Toen Mwéndo dit gehoord had, ging hij en hij was zingend wjl hij de kolk verliet:

*Ik ga bij mijn vaderlijke tante Iyangura,
Iyangura, zuster van Shemwéndo.
De Kabarebare- en Ntabare-bergen,
Waar strikt de echtgenoot van mijn oudere zus byoo-strikken (15)
En een schoon meisje is een dame (16)
En een schone jongeling is een pijlrechte boom.
Wij zijn aan het verhalen een verhaal
Dat verhaald werd door die van oudtijds.
Wij verhalen een verhaal.
De knappe danser is dansend met een buffelstaart,
En gij ziet de veelkleurige buffelstaart. (17)
De nkhwirongo-vogel zit de mususu-vogel na;
De muhasha-vogel is gestorven aan lumbago.
Zo ik aarzel en aarzel in mijn lied,
Is het niets waard; het kan mij geen schade berokkenen. (18)
Ik kan mij aan geen jokkernij begeven met wie geen tanden heeft.
Zij spreken als houten hondebellen bij Mukiti.
De woorden die wij zingen.
Wie niet ingewijd zijn kunnen ze niet kennen.
Ik kan geen mburu-aap krijgen opdat ik veel etc.
Ik zat en heb een lege buik.
Ik heb een haan gezien;
Hij kraaide.
Ik zag eveneens een mus, die van hem sprak.
De rijsthalp aarzelt geenzins wanneer de avond ingetreden is.
Ik heb vastgesteld dat het veronderstellen doodt;
het heeft de otter en zijn moeder gedood.
Gaaf een klein potje her en der,
Het kleine potje zoekt een barst.
Wie de ntsuka-vis geëten heeft zonder er gewend aan te zijn,
Hij eet het hart van een duiker.*

- (15) De kleine byoo-strikken die vooral dicht bij beekjes en boomholten worden opgesteld, zijn de meest aangewende techniek voor het strikken van kleine dieren.
(16) Hier zien wij rechtstreekse tussenkomst in het verhaal door de bard, die recente vergelijkingen maakt.
(17) Deze verschillende intermezzo's zijn improvisaties van de bard die begeestert wordt door zijn lied en met zijn held verheugd is.
(18) Hier onderlijnt de bard de minder rigiede vorm van het epos: het is geen magische formule of geen gebed en dus is het belang van het juiste woord en de juiste kontekstus minder groot.

*De volger die alle kronkelingen van de rivier volgt,
 Zal gemis hebben aan terugkeer.
 Ik wist dat het wonderbare overtreft
 Wij lijdt aan bényoho-wonden en de melaatse op het bed.
 Gij hoorde dat vertroosting van het hart
 een oude vrouw is die meer krijgt dan een jonge moeder.
 Ik zit en denk na bij mijzelf, zoals kameleon en slang. (19)
 Ik heb kirimu-bananen geplant en een bananescheut in het dorp,
 Doch zij mist bloesems.
 Het grote dier heeft zich de blaren van de weg tot leger bereid.
 De moeder van een dochter, zo ze sterft met een jongeling,
 Het is een atumbu-insekt dat valt met de ntongi-boom. (20)*

Ondertussen daalde Mwéndo af met de rivier; hij vervoegt nu zijn vaderlijke tante. Hij ging en kwam vóór haar.

De vaderlijke tante nam de trommel; de haren gaven haar een mes. Zij kliefde en kliefde de trommel om er het vel van te verwijderen. Zij zag de de schittering van zon en van maan, de schoonheid van het kind, van deze Mwéndo. Mwéndo kwam uit de trommel tevoorschijn. Nog steeds droeg hij zijn pluimentros en zijn bijl en zijn weitasje waarin de draad steekt (21).

4. Mwéndo's nieuwe beproevingen.

Toen dan de adelaar Mwéndo gezien had, die met zijn vaderlijke tante een ontmoeting heeft, ging hij het bericht overmaken bij de ouderling die Iyangura gekregen had om erover te waken (22). Het adelaartje kwam er aan en gaf bericht: ginder, het is een klein mannetje dat er tevoorschijn komt, maar het heeft veel wijzen van doen; gij sterft. Toen de ouderling Kasiembe deze tijding vernomen had, sprak hij: « Gij bode, wanneer gij zult teruggekeerd zijn daar waar Mwéndo zich bevindt, zeg hem dan dat hij zijn reis hierheen niet voortzette. Ik zal hem een been uit de rug halen. Zeg hem dat ik hier valkuilen opgesteld heb met gescherpte stokken en met messen onderaan, opdat hij wete op welke plaats hij de voet zal zetten ».

Als het hen zo gezien had, ging het molletje waar Mwéndo is. Het sprak hem toe: « Gij Mwéndo, uw gezellen gaan een geheime raad aan; zij stellen valkuilen als strikken tegen u op en gescherpte stokken en messen. Ziet gij mij onder de grond? » Mwéndo gaf hem ten antwoord: « Ja, ik zie u onder de grond, daar is het dat gij verblijf houdt ». Nadat het molletje aan Mwéndo

(19) Dit wil zeggen: ik denk na zoals zij die het « kameleon-slangespel » spelen (een vernuftig kinderspel).

(20) Met dit « sterft » wordt bedoeld een rijpe vrouw die vermindert in persoonlijkheid wanneer ze betrekkingen aangaat met jongelingen. Men is getroffen door het ezoterisch karakter van dit lied, dat vol staat met alluzies, bevindingen, opmerkingen en waar de gedachten van de bard verweven zijn met die van de held.

(21) Mwéndo was geboren met deze magische voorwerpen, die onscheidbaar zijn van zijn persoonlijkheid.

(22) Voornamen van hoofdmannen werden aan ouderlingen toevertrouwd om er over te waken.

deze berichten van gevaar gebracht had om hem te verwittigen, sprak het nog nog tot hem : « Ik laat een weg lopen : dat hij hier beginne waar gij zijt ; en ik laat hem komen tot in het huis van uw vaderlijke tante, bij de basis van van de huispaal ». Mwéndo stemde in met hem. Het molletje begon de grond te graven, van binnenin. Mwéndo zei tot zijn vaderlijke tante : « Gij, mijn vaderlijke tante, ga vooraf ; ga naar uw dorp ; ik zal u daar ontmoeten ! Deze ouderling Kasiembe hij weigert mij ginder ; ik zal mij eerst met hem meten. Als hij een nagelwonde heeft (23), zal ik eerst een ontmoeting met hem aangaan. Zeg hem paraat te zijn, aan hem die mij ginder de weg ontzegt ».

Ook de Spin kwam uit de putten ; zij maakt bruggen ; zij spant ze over de putten. De putten zijn alle van bruggen voorzien. Zij zegt : « Hier zal Mwéndo dansend zijn, dansend zoals een Spin. Mwéndo kan niet omkomen als wij er zijn ».

De vaderlijke tante, na door Mwéndo te zijn aangezet om vooraf te gaan, hield geen verwijl meer ; zij begaf zich naar haar dorp. Waar Mwéndo gebleven was, volgde hij de baan van het molletje en hij kwam uit bij zijn vaderlijke tante. Als Kasiembe hem gezien had, sprak hij : Mwéndo is nu hier ! Vanwaar toch is hij gekomen ? » De mensen van het dorp zonnen : zij bevroeden niet vanwaar hij gekomen is. Als Iyangura ook gezien had dat haar zoon aangekomen was, sprak zij tot hem : Gij, mijn zoon, gij hebt nog niet geëten. Doch kom eerst hier : dat zij de trommel spelen. Als Mwéndo het woord van zijn vaderlijke tante gehoord had, verliet hij het huis en kwam hij bij haar. Hij zei : « Zal ik hier dansen zonder geëten te hebben. Ik zal verkwijnen met deze trommel ». Zijn vaderlijke tante gaf hem ten antwoord : « Neen ! dans gij maar, mijn zoon. En ik, die gelijk ben aan u, zal weten hoe verder te handelen ». Bij het horen van deze woorden, sprak Mwéndo : « Waarheid ; laat mij nu eerst dansen. Honger doodt niemand ». (24)

Mwéndo zong ; hij hilde ; hij sprak :

*Kasiembe, gij zijt niet bestand tegen Mwéndo,
Tegen Mwéndo, het dingetje dat pas-geboren reeds ging.
Kasiembe zegt : laat ons samen dansen.
Meester van het woud geef ons een lied voor de trommel (25).
Zo wij sterven, welnu dan sterven wij.
Kasengeri is dansend met een pluimentros,
Een pluimentros van vele kleuren.*

(23) Dit wil zeggen : als hij sterk is.

(24) Het heeft geen betoog dat hier zo felle nadruk gelegd wordt op de dans. Aan de dans immers ontleent Mwéndo een groot deel van zijn kracht. Het lied dat tijdens deze dans gezongen wordt is ook van belang : het verhaalt enkele niet-aangehaalde fazen uit de tocht van Mwéndo naar het dorp van zijn tante.

(25) Hier richt de bard zich rechtstreeks tot één der trommelaars met name Sherungu (= Meester van het woud). Deze afwisselende stemming, deze improvisatie, dit door elkaar mengen van gedachten is tipisch voor de liederen van het epos.

*Ik doe wuiven de raffiavezels,
De raffiavezels en de vele raffiaborsteltjes (26).
Mwéndo is overal voorbijgegaan door de valkuilen,
Hij gaat langzaam en voorzichtig,
Zonder zich te kwetsen aan de messen.
Overal is hij voorbij gekomen,
Waar Kasiembe strikt, zonder zich te kwetsen.*

Hij deed zijn pluimentros vliegen en wuiven her en der ; hij zong :

*Het Molletje, het is geweest van droge blaren.
En het musje, het is het vadertje van getreur.*

Hij vermeldde de Spinnen, zeggend :

*Gij hebt gezien dat ik aan de Spinnen geofferd heb.
De adelaar gaat zien ; hij kijkt ginder bij Shemumbo.
Ik zie chimpansee's op de ficus-boom ;
Wie verzadigd is, daalt af.*

Maar hiermede zijn de avonturen van Mwéndo nog lange niet voorbij.
Verdere brokstukken daarvan brengen wij later nog wel.

Prof. Dr. D. BIEBUYCK

Lovanium

---

(26) De bard draagt rond armen en benen vele borsteltjes welke keurig uit raffia gevlochten zijn. Tijdens het verhaal danst hij meermalen en beeldt hij mimetisch verschillende dramatische fazen uit. Hier substitueert de zanger zich nogmaals aan de held.

